

Handikappinstitutet – dess arbetsuppgifter och arbetsmöjligheter

Karl Montan

För stöd åt de handikappade anslag staten 1950 3,5 miljoner kronor. 1960 10 milj. kronor och 1970 160 milj. kronor. Redan dessa siffror understryker att det är nödvändigt med en allt starkare satsning för att integrera olika hjälpåtgärder och systematiskt följa upp deras effekter. För att åstadkomma detta skapades Handikappinstitutet, som började sin verksamhet 1968. Institutet har ett 80-tal anställda och samarbetskontakter med ett 60-tal ämbetsverk och andra organ, inklusive ett 20-tal handikapporganisationer. I dess verksamhet ingår planering av forskning och utveckling, testning av olika hjälpmedel, produktutveckling, en mångskiftande informationsverksamhet och en viss utredningsverksamhet.

I nedanstående artikel redogör institutets chef Karl Montan närmare för verksamhetens uppläggning.

Samhällets satsning på miljöförbättringar och framtagande av tekniska hjälpmedel för handikappade har markant ökat. Statens totala anslag till sådana ändamål utgjorde approximativt budgetåret 1950/51 3,5 miljoner kr, 1960/61 10 miljoner kr och 1970/71 160 miljoner kr.

Storleken av landstings- och primärkommunernas insatser har här inte kunnat medräknas men utgör sannolikt flera 10-tals miljoner kr.

Den växande betydelsen av dessa insatser liksom de växande kostnaderna härför har nödvän-

diggjort en mera systematisk uppföljning av åtgärder på detta område. Dessa åtgärder avser i främsta rummet planering av forskning och utveckling (FoU), testning av hjälpmedel, marknadsföring och information.

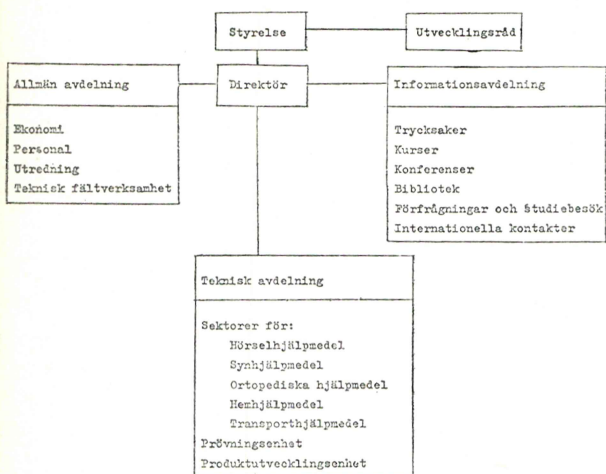
För att handlägga vissa av dessa komplicerade och intrikata frågor, spännande över olika discipliner och över mycket olika hjälpmedelsgrupper skapades Handikappinstitutet genom ett samgående mellan staten och SVCR (Svenska centralkommittén för rehabilitering), som under en lång tid

Tab. 1. Statens bidrag till tekniska hjälpmedel och miljöförbättringar för handikappade (milj. kr.)

Budgetår	Forsknings- anslag genom STU (tid. TFR)	Statsbidrag till			Statsanslag till Handi- kappinstitutet
		Hjälpmedel	Motorfordon	Invalid- bostäder	
1966/67	0,7	42	9	7	
1967/68	0,9	53	9	11	
1968/69	1,3	64	10	12	3,5
1969/70	2,4	81	11	17	3,7
1970/71	3,9	116	15	20 ¹⁾	3,9
1971/72	4,0 ¹⁾	110 ¹⁾	13 ¹⁾	uppg. förel. ej	4,4

¹⁾ Beräknat belopp

Organisationsschema för handikappinstitutet

ägnat sig åt hithörande frågor. Samgåendet tog form av ett fyraårigt avtal (delvis modell SPRI).

Den 1 juli 1968 är Handikappinstitutets födelse-datum, och i starten hade institutet att bygga på de kunskaper, som samlats hos SVCR, samt rent materiellt på de resurser SVCR ställde till förfo-gande i form av byggnader, inventarier och doku-mentation.

Större delen av SVCR:s personal (ca 50 per-soner) övergick till institutet, som f. n. har ett 80-tal anställda.

Kostnaderna för institutets drift täcks till hu-vudparten av staten samt genom inkomster från viss verksamhet (teknisk fältverksamhet, tryck-saker, kurser etc.). Den totala budgeten för verk-samhetsåret 1971/72 uppgår till ca 6 miljoner kr.

Institutet fick således i viss mån en flygande start med kunnig personal och upparbetade sam-arbetskontakter åt vissa håll. Men institutet över-tog också informella arbets- och organisationsfor-mer som inte alltid passade in i en växande och mera ansvarstyngd verksamhet.

Hur har då institutet lyckats genomföra sina uppgifter under sina första tre verksamhetsår? Här skall denna fråga närmare beröras, och det sker i den insikten, att vad som på många håll förväntats av institutet vida överstigit de insatser institutet kunnat utföra.

Institutets verksamhet har såsom av nedanstå-

ende framgår, en utpräglad multidisciplinär ka-raktär. Sammanlagt har institutet att kontinuerligt samråda med ett 60-tal ämbetsverk och andra or-gan inklusive ett 20-tal handikapporganisationer.

Planering av forskning och utveckling (FoU)

Institutet har haft förmånen att inom flera hjälp-medelsområden kunna knyta till sig högt kvalifi-cerade och engagerade tekniska experter. Dessa har i sin FoU-planering nära samarbete med Sty-relsen för teknisk utveckling, STU, som svarar för den dominerande delen av kostnaden för FoU på detta område. Arbetsfördelningen härvidlag mellan institutet och STU har huvudsakligen varit den, att institutet i första hand sökt få fram mate-rial om aktuella hjälpmedelsbehov hos olika handi-kappgrupper. Institutet har också biträtt STU:s rådgivande grupp, kallad ledningsgruppen för handikapphjälpmedel, med att formulera och spe-cificera FoU-planer.

Nedan redovisas STU:s hittillsvarande satsning på hjälpmedel för handikappade. Tabellen visar hur anslagen i dominerande grad berört rörelse-hindrades hjälpmedel. Denna dominans håller emellertid påtagligt på att brytas till förmån för syn- och hörselhjälpmedel.

Tab. 2. STU:s anslag till FoU avseende handikapp-hjälpmedel (tusentals kr)

Budgetår	64/65	69/70	70/71
Hörsel- och tal-hjälpmedel	—	400	700
Synhjälpmedel	—	—	300
Rörelsehjälpmedel	100	1.400	1.800
Övrigt	—	700	1.200
S:a	100	2.500	4.000

Siffrorna approximativa

Testningsverksamhet

I kungörelsen om statsbidrag till vissa hjälpme-del för handikappade (SFS 1968:238) föreskrivs att hjälpmedel, med undantag för enklare sådana, skall ha prövats av institutet för att kunna upp-föras på hjälpmedelsförteckningen. Hittills har ca 800 enskilda artiklar prövats och ett 30-tal test-rapporter avlämnats till socialstyrelsen, den myn-

dighet, som bestämmer vilka hjälpmedel som skall bli statsbidragsberättigade.

Testningsverksamheten kan sägas primärt syfta till att skapa underlag för val av för handikappade lämpliga och till sitt pris skäligen hjälpmedel, vilket bl. a. avses medföra en bättre och även relativt sett billigare hjälpmedelsförsörjning. Denna primära målsättning för testningsverksamheten är begränsad till nu befintligt hjälpmedelssortiment. På längre sikt torde däremot de största fördelarna och vinsterna med testningsverksamheten stå att finna i de återkopplingseffekter testresultaten bör kunna få på nästa generation hjälpmedel. Hittillsvarande testresultat har t. ex. utan att arbetet speciellt inriktats härpå, redan resulterat i flera sådana återkopplingseffekter i form av ändringar och förbättringar av befintliga hjälpmedel, och vidare har flera betydande luckor i nuvarande hjälpmedelssortiment uppdagats.

I testverksamheten samarbetar institutet med en rad andra organ såsom Statens Provningsanstalt och Möbelinstitutet samt beträffande testning av hörapparater institutionen för teknisk audiologi vid Karolinska Institutet. Även internationellt samarbetar institutet med andra institutioner, och bl. a. kan nämnas att det engelska RICA (Research Institute for Consumers Affairs) på institutets uppdrag genomfört flera testningsprogram avseende hjälpmedel. Inte minst de i förhållande till testnings- och utvecklingskostnaderna små nationella marknaderna för hjälpmedel gör här det internationella samarbetet betydelsefullt.

Produktutveckling

Institutet bedriver en viss egen produktutveckling inom hjälpmedelsområdet och har också verkstadsresurser för prototypstillverkning m. m. Verksamheten hänger till viss del samman med den tekniska konsultverksamheten, som institutet bedriver och ger härigenom för institutet betydelsefulla fältmässiga kontakter.

Bland helt nykonstruerade hjälpmedel kan bl. a. nämnas en specialsäng för svårt rörelsehindrade, system för fjärrmanövrering av telefon samt elrullstol speciellt avsedd för barn.

Till produktutvecklingsverksamheten har också organisatoriskt hänförs marknadsföring av FoU-resultat till seriemässig produktion genom etablerande av kontakter mellan konstruktörer och tillverkare. Den vanligtvis mycket begränsade marknaden för hjälpmedel skapar här speciella problem med små och relativt sett olönsamma produktionsserier.

Informationsverksamhet

Institutets information om hjälpmedel och deras användningsområde sker på olika vägar: konferens-, kurs- och utbildningsverksamhet, trycksaker, film, utställningar, biblioteksverksamhet etc.

Olika fortbildnings- och utbildningsaktiviteter är sålunda ständigt på gång inom institutet. Veko-kursen "Handikappades Miljöproblem" har länge ingått i kursprogrammet. Konferenser av olika slag anordnas kontinuerligt.

Utbildningsfrågan för teknisk personal inom rehabiliteringsområdet har på institutets initiativ i högre grad än tidigare övertagits av skolöverstyrelsen. Institutet har här initierande, assisterande och i viss mån verkställande roll.

Här skall inte närmare beröras de växande aktiviteterna inom institutet avseende framställning av trycksaker, som ger hjälpmedelskonsumenter, ordinatorer m. fl. information om tekniska hjälpmedel. Något skall däremot nämnas om institutets biblioteksverksamhet. Institutet övertog SVCR:s relativt välförsedda bibliotek över litteratur inom handikappområdet. Detta bibliotek har därefter kompletterats och är nu det sannolikt mest välförsedda i Norden på detta specialområde. Materialet omfattar således främst litteratur med relation till tekniska hjälpmedel för handikappade men även kringområdena. Från biblioteket utgives bibliografier i olika ämnen. Nyförvärvslistor utgives månadsvis och registrerade tidskriftsartiklar redovisas halvårsvis i översikter.

Biblioteket ger inte service enbart åt institutets personal utan i allt större utsträckning åt personer utanför institutet.

Till institutets informationsverksamhet hör även att besvara förfrågningar av olika slag från han-

dikappade eller personal inom landsting, kommuner osv. Institutet har också tekniska specialister som på konsultbasis och mot ersättning biträder landsting, primärkommuner m. fl. vid lösandet av svårare tekniska rehabiliteringsproblem. Under budgetåret 1969/70 har 472 mera omfattande konsultuppdrag avseende hjälpmedelsinprovningar utförts mot 418 under föregående budgetår.

Tab. 3. Handikappinstitutets tekniska konsultverksamhet fördelad på olika typer hjälpmedel

	1968/69	1969/70
Rullstolar	199	246
Övr. förflyttningshjälpmedel	121	86
Elektrotekniska hjälpmedel	53	67
Övriga hjälpmedel	45	73
	418	472

Utredningsverksamhet

Inom institutet har vissa utredningar gjorts, som berör organisationen av hjälpmedelsförsörjningen. Således kan nämnas att en utredning rörande organisation av lokal och regional hjälpmedelsförsörjning färdigställts och avlämnats till socialstyrelsen (PM rörande den lokala och regionala organisationen av hjälpmedelsverksamheten, december 1969). En utredning rörande organisation av hjälpmedelsförsörjningen inom Stockholms läns landsting har på uppdrag av Stor-Stockholms sjukvårdsberedning färdigställts. Vissa landsting och landstingsfria städer har börjat systematiskt organisera sin hjälpmedelsförsörjning och härvid har institutet medverkat. För närvarande pågår bl. a. en utredning om arbetstekniska hjälpmedel m. m. som utförs på uppdrag av arbetsmarknadsstyrelsen.

Erfarenheter och framtidsplaner

Såsom inledningsvis nämndes spänner institutets verksamhet över ett stort fält. Detta betyder att en rad kunskapsområden måste sammanföras för att acceptabel effekt skall uppnås. Detta har institutet ännu endast delvis lyckats med och mycket återstår här att göra.

Hjälpmedelskonsumenternas erfarenheter måste i ökad utsträckning tillvaratas. Även medicinsk liksom psykologisk och sociologisk expertis måste på

ett mera systematiskt sätt delta i institutets olika projekt.

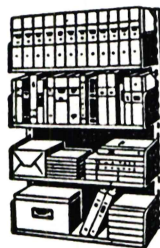
Vidare har erfarenheter vunnits, som pekar på att arbetet mera bör centreras kring hjälpmedelsgrupper, vilket redan skett t.ex. avseende syn- och hörselhjälpmedel. För varje hjälpmedelsområde skall finnas en allsidigt sammansatt expertgrupp med rådgivande uppgifter. För handläggning av ärenden inom ett sådant hjälpmedelsområde skall stödjepunkter vid främst tekniska institutioner och rehabiliteringsinstitutioner arbetas fram.

Särskilt den medicinska anknytningen till verksamheten har under senare tid utvecklats. Således börjar klinisk prövning av hörapparater ske vid Sahlgrenska Sjukhusets audiologiska avdelning. Handortoser skall prövas vid rehabiliteringskliniken vid lasarettet i Jönköping och handproteser vid ortopedisk-kirurgiska kliniken vid Karolinska Sjukhuset. Andra sådana projekt diskuteras vid flera rehabiliteringsinstitutioner.

Institutet har under den gångna 3-årsperioden inte infriat förväntningarna. Sanningen är nog att förväntningarna aldrig infrias — de kommer alltid att ligga en bra bit framför det möjliga. Men med den kapacitet institutet har och med en viss kommande ökning härav samt det successiva genomförandet av planerad samverkan med olika specialorgan, bör Handikappinstitutet kunna spela en viktig roll i ett allmänt rehabiliteringssystem.

HYLLOR

praktiska
konstruktioner
för kontor
arkiv
bibliotek
butiker
laboratorier
privatinredn.

Sparrings

Försäljningsavd.:

Tel. 67 36 50 — 67 76 75 — 67 76 81

Karlavägen 89 — Stockholm O